

Gömülü Teori: Spor Bilimlerinde Kullanılabilirliği

Grounded Theory Utility in Sport Sciences

Nalan AKSAKAL, İzzet KIRKAYA

DERLEME
REVIEW

Nalan AKSAKAL¹
İzzet KIRKAYA²

¹ Anadolu Üniversitesi,
Spor Bilimleri Fakültesi, Beden
Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
Bölümü

² Anadolu Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden
Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı

Yazışma Adresi/Correspondence:
Nalan AKSAKAL
Anadolu Üniversitesi,
Spor Bilimleri Fakültesi, Beden
Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
Bölümü,
Eskişehir, TÜRKİYE/TURKEY
naalan@gmail.com
ikirkaya@anadolu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 17/11/2014
Kabul Tarihi/Accepted: 13/03/2015

ISSN: 2149-1046
Copyright © 2009 by
Celal Bayar Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Özet

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan gömülü teori araştırmacıya teori geliştirme olanağı tanır. Çoğu geleneksel nitel araştırma formunda araştırmacılar kendilerine tümdengelimci bir yol seçer. Araştırmanın bu sürecinde teori birikiminin bir ürünü olarak keşif ve teori ışığında elde edilen bilgiler kullanılır. Gömülü teoride ise bu geleneksel yöntemin tersi olan tümevarımsal bir süreç hakimdir. Gömülü teori yöntemini kullanan bir araştırmacı verilerin teori oluşturması işine açık fikirlilikle bakar. Bu yolla elde edilen bulgular yüksek oranda doğal fenomeni temsil etme yetisine sahiptir ve geliştirilen teori literatürde daha önceden bulunan kalıplaşmış fikirler çerçevesinde değerlendirilmek zorunda bırakılmaz. Bu çalışmada amaç, gömülü teori ile ilgili yapılan çalışmalar incelenerek spor bilimlerinde kullanılabilirliğini araştırmaktır. Gömülü teori nitel araştırmalarda uygulanabilirliği ve kullanılabilirliği olası yöntemlerden birisi olarak literatürde yerini almaktadır. Ancak Spor bilimleri alanında gömülü teori çalışmalarının oldukça kısıtlı olarak ele alındığı görülmüştür. Bu alandaki Türkçe literatürün genişletilebilmesi için araştırmacıların gömülü teoriye yönelik ilgilerinin artırılması ve bu alanda çalışmalara teşvik edilmeleri sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Gömülü teori, Nitel araştırma, Spor bilimlerinde gömülü teori

Abstract

Grounded theory which is one of the qualitative research methods provides the researcher to develop the theory. In many traditional qualitative research forms, researchers choose a deductive way for themselves. In this process of the research, data obtained in consideration of theory and exploration is used as a product of theory accumulation. On the other hand, in grounded theory, an inductive process which is in contrast with the traditional method dominates. A researcher who uses grounded theory method looks at the work of composing theory of the data with an open-minded way. Facts obtained by this way have the great proportion of the ability of representing the natural phenomenon. Moreover, the developed theory does not have to be evaluated in the frame of inflexible idea as which is in the literature. In this study, the purpose is analyzing the studies which are about grounded theory and researching the utility of it in sports science. Grounded theory takes place in literature as one of the theories which have utility and practicality in qualitative researches. However, in sports science field it was seen that grounded theory research was taken quite limited. In order to develop the Turkish literature in this field, it should be provided to increase the researchers' interests intended to grounded theory and encourage them to work for this field.

Keywords: Grounded theory, Qualitative research, Grounded theory in sports

Nitel araştırmalar bir dizi yararlı prosedür içerir. Esasen yol gösterirler ve önerilerde bulunurlar; fakat direktif vermezler. Nitel araştırma yöntemlerinden gömülü teori, bir teori oluşturma yoludur. Bilimin her alanında olduğu gibi araştırmacılar genellikle teori ortaya atmaktansa var olan teorileri kullanmayı tercih ederler. Bunun sebebi ise, ortaya yeni teoriler koymanın güçlüğünün yanı sıra bilineni yinelemenin veya geliştirmenin daha kolay olarak görölmesidir (Cassel ve Symon, 2004:242). Bu nedenle yaratıcı olmayı gerektiren ve kendi tekniği açısından özellikler içeren nitel araştırmalar, bilimsel araştırmaların sadece sayıca artmasına değil, niteliksel olarak daha anlamlı ve üslup sahibi olmalarına da olanak tanımaktadır. Gömülü teori, araştırma süreci içinde verilerin sistematik bir şekilde toplanarak analiz edilmesi yoluyla yeni bir teoriye ulaşmak olarak açıklanmaktadır (Strauss ve Corbin, 1998).

Strauss ve Glaser (1967) gömülü teori araştırmasının kurucuları olarak tanınmışlardır. 1960’larda Strauss ve Glaser, tıbbi sosyolojide, hastanede ölüm üzerine ortaklaşa bir çalışmaya başlamışlar ve bununla ilgili iki araştırma yayınlamışlardır. Karmaşık sosyal davranışı araştırmak için bir yöntem olarak geliştirilen gömülü teori başlangıçta nitel verilerin özölmenmesi için geliştirilmiş bir yöntemken zamanla nitel araştırmaya eklenmiştir (Charmaz, 2002). Strauss ve Glaser’in çalışmaları özellikle Strauss ve Corbin (1998) ve Charmaz (2002) tarafından genişletilmiştir.

Gömülü teorinin amacı, kavramsal kategoriler arasındaki ilişkiyi göstermek ve bunların hangi kuramsal ilişkiler bağlamında oluştuğunu, değiştiğini ve sürdürüldüğünü ayrıntılarıyla ortaya koymaktır (Charmaz, 2002). Grounded theory’nin Türkçe karşılıkları temellendirilmiş kuram, gömülü teori, ampirik temele dayalı kuram olarak adlandırılmaktadır. Bu alışmada Grounded theory, gömülü teori olarak kullanılacaktır. Her araştırma deseninde olduğu gibi gömülü teori yaklaşımının da kendine özgü bir takım özellikleri bulunmaktadır (Mil, 2007). Bu özellikler gömülü teorinin oluşumunda etken zorunluluklar olarak da belirtilmektedir.

Gömülü Teori Özellikleri

Holtlander, Duggleby, Williams ve Wright (2005)’a göre, “bir araştırmacının gömülü teoriyi kullanmasındaki amaç bir olguyu, olayı kendi sosyal dünyası içinde açıklayabilmektir. Nitel araştırmaların her çeşidi dünyayı farklı bir yolla görünür kılmaktır. Gömülü teoriyi gerçekleştirirken, araştırmacı verileri önceden belirlenen çerçevelerin baskısı olmaksızın toplar. Böylece, katılımcıların kendi dünyalarını yansıtmalarına, kendi ifadelerini kullanmalarına olanak sağlanmaktadır. Bu bağlamda, gömülü teori kullanılmak isteniyorsa bir takım özelliklere dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu özellikler gömülü teorinin oluşumunda etken zorunluluklar olarak da belirtilmektedir (Holtlander ve ark., 2005; Stephens, 2009; Urquhart, Lehmann ve Myers, 2010).

Gömülü teorinin asıl amacı teori oluşturma’dır. Oluşturulacak bu teori gerçeklere dayanmalıdır. Araştırmacı, verileri önceden tanımlamış kategorilere uydurmaktan ziyade, katılımcılarca açığa çıkarılan kuramlardan teori geliştirir. Gerçekle gerçek olmayanın mümkün olduğuunca birbirinden ayrılması gereklidir. Bununla beraber belirli sürelerde geriye dönüş yapmalı, bir kategoriye zenginleştiren veriler olmadığını gördüğünde mevcut tüm kavram ve yapıları ile karşılaştırma yapmalı ayrıca verilerin güvenli olup olmadığını sorgulamalıdır. Bunun yanı sıra araştırmacının teorik duyarlılık yeteneğine sahip olması gerekir. Teorik duyarlılık,

araştırma alanında derinleşmiş ve bununla ilgili genel fikirlerle bağlantı kurmaktır (Stephens, 2009).

Genel bir kural olarak, araştırmacı alan hakkında kendi ön bilgi araştırmalarını yaptıktan sonra oluşturduğu hipotezlerinde önyargılı olmadığından emin olmalı ve şüpheli davranmalıdır. Araştırmacının verileri olduğu haliyle kabul etmesi gerekir. Aksi takdirde bu tür önyargılı teorik fikirler verilerin ortaya çıkmasına engel olabilir (Holtlander ve ark., 2005).

Verilerin objektif değerlendirilmesinin yanında verilerin toplanması, çözümlenmesi ve araştırmanın tutarlı bir şekilde yürütülebilmesi için araştırma takibinin yapılması gerekir. Böylece veri toplama, analiz ve teori birbirleriyle sıkı sıkıya döngüsel bir ilişki içine girer. Bu anlamda gömülü teori sürecine biraz daha yakından bakılmalıdır (Urquhart ve ark., 2010).

Gömülü Teori Metodolojisi ve Örneklem

Gömülü teori, gözlemlerle test edilen hipotezler çıkararak geliştirilen formel ya da soyut kurama zıt olarak tümevarımcı kuram oluşturmaktan, yani kuramsal fikirleri verileri gözlemleyerek geliştirmekten yanadır (Marshall, 1999). Teori, araştırma süreci boyunca geliştirilir ve bu yapılırken; veri toplama ve analizi arasında sürekli olarak karşılıklı etkileşimler gerçekleştirilir. Gömülü teori, teori ve veriyi birleştirmektir. Veri toplama, analiz ve teori formülasyonu karşılıklı bir anlam içinde birbirine bağlıdır (Yazıcıoğlu, 2006).

Teorik Örneklem

Verilerin kodlanması, karşılaştırılması ve kategoriler altında birikmesi halinde devam eden sürece teorik örneklem adı verilir. Teorik örneklemede yeni hedefler önceden toplanmış verilerden yola çıkarak ortaya konulur. Amaç sistematik olarak yeni katılımcıların ya da araştırmacılara veri örnekleme seçiminde rehberlik edecek en belirgin öncülleri dikkate almaktır. Teorik örnekleme katılımcılardan elde edilen hali hazırda kodlanmış verilerden yola çıkarak sonraki katılımcılara bunları uygulama mantığı üzerine dayanır (Sarantakos, 2005). Bu süreç yeni verilerin teori geliştirmede katkıda bulunmasını sağlar. Onaylanmış ya da onaylanmamış yeni veriler, teori geliştirmede titizliği ya da gelişigüzelliği sağlar (Jones ve Alony, 2011).

Teorik örnekleme ile ilgili iki temel adım vardır. İlk adımda araştırma konusuyla bağlantılı olarak minimal farklılıkları paylaşan katılımcılara yönelir. Bu süreçten elde edilen verilerden sonra ikinci aşamaya geçilir. İkinci aşamada ise katılımcılar arasındaki farklar en yüksek seviyeye çıkana kadar bu süreç devam eder. Başlangıç safhasında farklılıklar en az seviyedeysen, araştırmacı çok hızlı bir şekilde kategori oluşturmalı ve bu kategorinin özelliklerini belirlemelidir. Farklılıklar en yüksek seviyeye geldiğinde, araştırmacı kategorileri oluşturmuş olur ve veri doygunluğu oluşmaya başlar (Glaser, 1998).

Doygunluk oluşması örneği değiştirip genişletmeye başlama göstergelerindedir. Örnek olarak üreticilerden üretim müdürlerine geçiş yapılması gibi. Yeni örneklem grubuna geçiş ifade eden bu seviyede grup içerisinde büyük farklılıklar, kategorileri oluşturan veriler arasında çeşitlilik ve yine kategoriyi oluşturan özelliklerin farklılık göstermesi beklenir (Strauss ve Glaser, 1967).

Gömülü Teoride Örneklem Büyüklüğü

Ne tür araştırma yöntemi kullanılırsa kullanılsın, katılımcıların fazla olması ortaya çıkarılan fikirlerin çeşitlenmesini sağlayacaktır. Gömülü teoride de örneklem bütün bakış açıları ve örtülü bir şey kalmadığı inancına ulaşılabilecek kadar geniş olmalıdır. Fakat örneklem fazla büyük olduğunda tekrarlanan ve gereksiz veriler elde edilebilir. Eğer araştırmacı nitel araştırma prensiplerine sadık kalırsa, örneklem büyüklüğü veri doygunluğu elde edilene kadar devam eder (Mason, 2010). Charmaz (2006)'ya göre küçük ve iddiası olmayan çalışmalar daha çabuk doygunluğa ulaşır. Fakat uzun süreçleri ya da büyük toplulukları içeren çalışmalarda doygunluğa ulaşma süresi daha uzundur.

Örneklem boyutuyla ilgili çeşitli söylentiler olsada, genelde sabit bir rakam verilmekten kaçınılmıştır. Mason (2010) yaptığı literatür çalışmasında sadece yedi kaynağın örneklem boyutuyla ilgili bilgi verdiğini ortaya koymuştur. Bunlar aşağıda belirtilen şekildedir.

Etnografi çalışmalarında Morse (1994) 30-50, Bernard (2000) ise 30-60, gömülü teori çalışmalarında Creswell (1998) 20-30, Morse (1994) 30-50, Fenomenoloji çalışmalarında Creswell (1998) 5-25, Morse (1994) en az altı ve bütün nitel araştırmalarda Bertaux (1981) 15 katılımcının kabul edilebilen en alt limit olduğunu belirtmiştir.

Gömülü Teori'de Geçerlilik- Güvenirlilik

Bilimsel bir yöntemin geçerli ve güvenilir olması gereklidir. Geçerlilik çalışmalarında, bilimsel gözlemler neticesinde elde edilen bulgular tekrarlanabilir olmalıdır (Reswick, 1994). Geçerlik ve güvenilirlik nitel araştırmalarda kavramsal olarak çalışmanın kalitesini ve titizliğini belirler. Araştırmanın geçerli ve güvenli sayılabilmesi için, araştırmacının perspektifinden olaya bakılması gerekir. Bununda mümkün olan objektiflik çerçevesinde olabilmesi için araştırmacının önyargılardan ve taraf tutma tutumundan arınması gerekmektedir (Golafshani, 2003).

Fakat nitel araştırma desenlerinden gömülü teori söz konusu olunca bu tanım önemini yitirmektedir. Strauss ve Corbin (1998)'e göre bir gömülü teori çalışmasının geçerlik ve güvenilirliği sağlaması için 8 kavramsal soruya cevap vermesi gereklidir. Bunlar;

Kavramlar oluşturuldu mu? Kavramlar sistematik bir şekilde ilişkilendirildi mi? Kavramlar arası birden fazla bağ var mı ve kategoriler iyi bir şekilde geliştirildi mi? Fenomen içindeki varyasyonlar teoriye yerleştirildi mi? Varyasyon altındaki koşullar, çalışmaya entegre edilip açıklandı mı? Süreç dikkate alındı mı? Teorik bulgular hangi derecede anlamlıdır? Test süresi boyunca teori ayakta kaldı mı ve sosyal – profesyonel gruplar arasında tartışma ya da fikir beyan etme noktasında sürecin bir parçası oldu mu? cevap verilmesi gerekli olan sorulardır.

Gömülü teori gerçekliğin birden fazla boyutta inşa edildiğini varsayar. Tek diye bir şey yoktur. Gerçeklik gözlemlenmeyi ve ölçülmeyi bekler. Gömülü teoride araştırmacının geçerliliğini ve kalitesini artırmak için şu adımlar izlenebilir (Merriam, 1995).

Çeşitleme: Birden çok veri kaynağı ya da ortaya çıkan bulguların birden fazla yöntemle doğrulanmasıdır (Denzinve Lincoln, 2010). Çeşitleme yönteminin orijinali 1959 yılında Campbell ve Fiske tarafından yayınlanan bir makalede ortaya atılmıştır. Fakat Denzin'in 1970 yılında yayınlanan kitabı, çeşitleme yöntemine getirilen en yeni görüştür. Çeşitlemeyi çoklu

gözlemler, yorumlayıcı bakış açısı ve ampirik materyallerin yorumları oluşturma seviyeleri olarak tanımlanmıştır (Sim ve Sharp, 1998). Çeşitleme bir diğer deyişle aynı fenomene ya da araştırma sorusuna birden fazla veriyle bakabilmektir. Farklı açılardan elde edilen bilgiler, ayrıntılı, özenli ve araştırma sorusunu aydınlatmada yardımcı olabilir. Veri kaynaklarını, yöntemleri, araştırmacıları ve teorileri birlikte kullanmak, daha zengin ve potansiyel olarak daha geçerli yorumlamaların yapılmasına olanak tanır. Araştırmacı ayrıca çalışmasında elde ettiği bulguları, tek bir yöntem, bakış açısı, veri kaynağı ya da bir araştırmacının önyargısından farklı olarak daha iyi savunabilir (Decrop, 1999).

Eş İncelemesi: Elde edilen veriyi meslektaşlara ya da konuyla ilgili uzman bir kişiye göstererek, elde edilen bulguların olasılık derecelerini incelemeleri ve yorumlamaları istenir (Sim ve Sharp, 1998).

Denetim Yolu: Bu strateji Lincoln ve Guba (1985) tarafından önerilmiştir. Bir denetim yolunun araştırmada yer alabilmesi için araştırmacılar, verilerin nasıl toplandığını detaylı bir şekilde anlatmalı, hangi kategorileri elde ettikleri belirtmeli ve araştırma sonunda hangi kararların ele alındığını ortaya koymalıdır. Araştırmada denetim yolu öyle detaylı belirtilmelidir ki, araştırmayı tekrarlamak isteyen biri için, kullanma kılavuzu niteliğinde olmalıdır (Merriam, 1988). Gömülü teori çalışmalarında denetim yolu oluşturulurken görüşmelerin her safhasında ham veriler kayıt edilmelidir (Brown, Stevens, Troiano ve Schneider, 2002). Konuyla ilgili diğer bir tanımlamada ise başka bir araştırmacının, orijinal araştırmacının kullandığı yöntemleri ve sonuçları izlemesi, araştırmasının ve veri analizlerinin her safhasında onu takip etmesini denetim olarak ortaya koymaktadır (Chiovitti ve Piran, 2003).

Gömülü Teoride Veri Analizi ve Kodlamalar

Gömülü teoride veri analizi iyi belirlenmiş bir süreci kapsar. Temel tanımlarla başlar, kavramsal sıralamayla devam eder ve en sonunda teori oluşturulur (Patton, 2002). Veri analizi, dikkatli bir şekilde oluşturulan kodlama sürecidir. Kodlama bütün nitel araştırmalarda olduğu gibi gömülü teoride de aynı şekilde kullanılır. Fakat gömülü teoride kullanılan kodlama özellikleri açıkça diğer nitel yöntemlerde uygulanan sistemlerden ayrılır. Kodlama sadece veri analizinin bir parçası değil ayrıca araştırmacı tarafından kullanılan temel analitik süreçtir. Bu da araştırmacı ve verilerini nüşadan teoriye doğru taşır (Corbin ve Strauss, 1990).Görüşmelerden toplanan verilerin analizi, açık kodlama, eksensel kodlama, seçici kodlama ve tematik analizden oluşmaktadır (Daymon, 2002; Punch, 2005; Strauss ve Corbin, 1998).

Açık Kodlama

Açık kodlama veriler üzerinde gerçekleştirilen kavramsal çözümlenmenin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Elde edilen veriler kendi aralarında daha az benzerlik gösteren alt kümelere ayrılır. Her alt küme oluşumuna kendi gruplarını ifade eden isimler verilir. Böylelikle daha önce tanımlanmış olan bir veri, aynı özelliklere sahip diğer bir veri ile aynı isimle kodlanmakta ve bu kodlar araştırmacının kategorileri belirlemesine yardımcı olmaktadır. Araştırmacının alan notlarının ilk sayfaları genellikle biraz anlaşılmalıdır. Nereden başlanacağı, neyin aranacağını ve gördüğünde nasıl fark edeceğini bilmesi zor olabilir ve bunları birbirinden bağımsız bir bilgi yığını olarak görebilir. Bunun sonucunda da araştırmacı kategoriler ve onların özelliklerini

oluşturmakla uğraşır. Boyutlarına göre kategorilerin nasıl değiştiğini belirlemeye çalışır. Ortaya çıkan kavramlar hakkında daha detaylı ve kapsamlı bilgi edinmek amacıyla veriler satır satır incelenerek karşılaştırmalı analiz yapılır. Burada amaç, soyut kategoriler türetmeyi kolaylaştırmak için farklı veri parçalarının birbiri ile sürekli karşılaştırılmasıdır. Bu karşılaştırmalarda verilere yansıyan olgular hakkında sorular sorulur. Farklı sorular sorulmasına karşın, asıl temel soru şudur: “Bu veri parçası neyin örneğidir?” (Punch, 2005).

Eksensel Kodlama

Eksensel kodlama, açık kodlamanın devamıdır. Açık kodlamada ortaya çıkan ana kategorilerin birbiri ile bağlantılarının yapıldığı aşamadır. Eksensel kodlama sırasında araştırmacı, veri yap-bozunun parçalarını bir araya getirmeye başlar. Her bir parçanın (örneğin, kategori, alt kategorinin) bütünü açıklayıcı bir şekilde planlar ve ilk teşebbüsleri deneme yanılmadır. Daha sonra araştırmacı teorik olarak daha duyarlı hale geldikçe, kavramsal belirleyicileri ve kategoriye birbirine uydurması kolaylaşır. Birbirleriyle ilişkili kavramların aynı kategoride yer alıp almadığı kontrol etmiş olur. Doğru bir gömülü teori çözümlemesinde, tıpkı diğer kodlar gibi eksensel kodlarında verilerden ortaya çıkarılması gerekir (Daymon, 2002).

Seçici Kodlama

Seçici kodlama ile ortaya çıkan her kategori diğer kategorilerle birlikte değerlendirilerek son noktaya varılır. Bu aşama için “seçici” teriminin kullanılmasının nedeni ise, araştırmacı bilinçli olarak bir özelliği ana kategori olarak belirler ve ona yoğunlaşır. Bu noktadan sonra da kategorilerin kemikleşerek tam anlamıyla ortaya çıkmasına kadar sürer. Bu aşamadan sonra artık teori oluşumu başlar (Strauss ve Corbin, 1998).

Tematik Analiz

Gömülü teori bir tür tematik tümevarım analizidir. Tekrarlayıcı teknikler kullanılarak metinde var olan kategorileri ve içerikleri, formal olan teorik modellerle ilişki kurarak tanımlamaya çalışır (Corbin ve Strauss, 1990). Gömülü teori sistematik fakat esnek bir yol gösterici konumundadır. Nitel verileri teori kurmak için toplar ve analiz eder. Gömülü teorisinin asıl amacı ise verilerin içinde “gömülü” olanı bulabilmektir (Charmaz, 2002).

Gömülü teorisinin tanımlayıcı özelliklerinden biri de sabit karşılaştırma yöntemidir. Geçerli bir gömülü teori analizi için, metinde var olan bütün bölümlerin sistematik olarak birbiriyle karşılaştırılması gerekir. Veriler toplandıkça ve analiz edildikçe teorik modeller üretilir ya da bu üretilen modeller revize edilir. Metin içerisinde var olan kelime ya da satırların birbirleriyle karşılaştırılması tümevarımcı tematik analiz için çok zordur ve büyük verileri işlerken zaman kayıpları çok fazla olabilmektedir (Guest, MacQueen, Namey, 2012). Guest ve ark. (2012), tümevarımcı tematik analiz için “Metin tabanlı verilerinden elde edilen, sorunu tanımlayan ve incelemek için oluşturulan prosedür titiz ve tümevarımcıdır. Kullandığımız yöntem birkaç teorik ve metodolojik bakış açısından oluşmuştur. Fakat yine de katılımcılardan doğru ve kapsamlı bilgileri alabilmek öncelik olmalıdır” şeklinde ifade etmiştir.

Gömülü teori ile tümevarımcı tematik analiz arasındaki en önemli fark gömülü teorisinin veri toplama ve analiz kısmında tekrarlanan araştırma dizaynına ihtiyaç duymasıdır. Örneklem

boyutu öncelik değildir. Tematik analizde ise örneklem ve veri toplama tekrarlanabilir. Fakat bunlar uygulanan tematik analizde önceliktir ve analiz kısmından ayrı gerçekleşir (Guestve ark., 2012).

Spor Bilimlerinde Gömülü Teori Çalışmaları ve Kullanılabilirliği

Anadolu Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi veri tabanlarında (sciencedirect, pubmed, elsevier, web of science) “grounded theory in sports” ve “sporda gömülü teori” anahtar kelimeleriyle yapılan literatür taramaları sonucunda, gömülü teorinin spor bilimleri alanında kullanımını içeren sınırlı sayıda makaleye ulaşılmıştır. Aşağıda bu makalelerin içeriğinden bahsedilecektir.

Weed (2009) yaptığı çalışmada 2007 yılında impact faktörü en yüksek olan dört egzersiz fiziolojisi dergisinde (Psychology of Sport and Exercise, Journal of Sport and Exercise Psychology, Journal of Applied Sport Psychology and The Sport Psychologist) 2000-2008 yılları arasında yayınlanan makaleler filtresini koyarak “gömülü teori” anahtar kelimesiyle arama yapıp, çıkan sonuçlardaki makaleleri araştırma kalitesi ve mikro-makro seviyede ele alarak tartışmıştır. Bu arama sonucunda 12 makaleye ulaşabilmiştir. Araştırmasına dahil ettiği makalelerin gömülü teoriyi ontolojik ve epistemolojik tartışma çevresinde ele aldığını görmüştür. Sonuç olarak gömülü teori yönteminin spor ve egzersiz fiziolojisi alanında, anlayış eksikliği ve yanlış uygulamaya maruz kaldığı yorumunu getirmiştir.

Holt ve Tamminen (2010a) spor ve egzersiz fiziolojisi alanında gömülü teori yönteminin daha iyi anlaşılması için bir derleme yayınlamışlardır. Bu derlemenin amacı spor bilimleri alanında yapılması planlanan gömülü teori araştırmaları için, araştırmanın felsefesini ve yöntemini, veri toplama ve örneklem seçimini belirleyebilmektir.

Weed (2010), Holt ve Tamminen’in (2010b) derlemesinden sonra, bir derlemede kendi yayınlamıştır. Bu araştırmanın amacıysa spor ve egzersiz fiziolojisinde kalite nasıl artırılmalıdır ve ileriki çalışmalar nasıl şekillendirilmelidir? Araştırmasının sonunda Holt ve Tamminen ile olan fikir ayrılıklarından ve spor bilimleri açısından hala neden kaliteli gömülü teori makaleleri çıkmadığından bahsetmiştir.

Holt ve Tamminen (2010) son yayınladıkları makalede ise Weed (2009)’in yaptığı çalışmayı eleştirmiş, spor ve egzersiz fiziolojisinde gömülü teorinin geliştiğinden bahsetmiştir. Weed (2009)’in çalışmasında kullandığı 12 makaleyi tekrar incelemişler ve Weed’in kapsama/çıkarma yaklaşımını hatalı bulmuşlardır. Yaptıkları eleştiriyi ise gömülü teorinin 8 temel karakteristiğine tam ve dengeli bir şekilde bağlı kalarak yaptıklarını dile getirmişlerdir.

Veri tabanı araştırmasında elde edilen kaynaklar incelendiğinde, spor bilimleri alanında gömülü teori çalışmalarının halen kalite ve titizlikten uzak olduğu, nitelikli çalışma elde edebilmek adına literatüre rehber niteliğinde derleme çalışmalarının katılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca elde edilen kaynakların yazarları arasında da gömülü teorinin spor bilimlerinde kullanılabilirliği hakkında bir fikir birliği oluşturulamamıştır.

Sınırlılıklar

Her bilimsel çalışmada olduğu gibi “Grounded Theory’nin” ele alındığı bu kuramsal

çalışmada da bir takım sınırlılıklar bulunmaktadır. Çalışma temel olarak ele alındığında, ampirik bir çalışma olmaması ve sadece konuyu kuramsal olarak irdelemesi birinci sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Araştırmacı veri toplarken veya yorumlarken verilerin içine gömülü olan teoriyi ortaya çıkartır ve araştırma boyunca yeni kavram ve teorilere ulaşabilir. Gömülü teoride benzer durumları, olayları ve nesnelere, ortak bir başlık veya sınıflandırma altında kavramsallaştırarak gruplama şansı bulunmaktadır. Böylelikle olaylar ve durumlarda meydana gelenler ayrı ayrı elemanlar olsa da, onların ortak özellikler paylaştığı ve anlamca ilişkili oldukları gerçeği, onların gruplandırılmasına olanak sağlar. Gömülü teoride veri toplama ile analiz birlikte yürütülmektedir. Elde edilen verilerin analizi ve ortaya çıkan kavramların sonucunda veri toplama aracının esnek bir yapıya sahip olması ve sürekli bir değişime açık olması gerektiği belirtilmektedir. Çünkü bazı araştırmalarda, başta öngörülen görüşme soruları ile veri toplamanın sonuna doğru oluşturulan sorular arasında önemli farklar olabilir. Nitel araştırmalarda temel kriterlerden biri olan tarafsız olmayı tam olarak gerçekleştirebilmek için, gömülü teoriden daha fazla yararlanılabilir. Araştırmacı kendi epistemolojik felsefesinden yararlanmadan veri toplar. Test edeceği teoriyi verilerden elde etmeye çalışacağı için, toplanan veriler nötr olmaya daha yakın olacaktır. Bu anlatılanlar ışığında gömülü teori nitel araştırmalarda uygulanabilirliği ve kullanılabilirliği olası yöntemlerden birisi olarak literatürde yerini almaktadır. Çalışmada ki bir diğer sınırlılık ise spor bilimlerinde yapılan “Grounded Theory” sonuçlarını elde edebilmek için ulaşılan veri tabanlarıdır. Ancak Spor bilimleri alanında gömülü teori çalışmalarının oldukça kısıtlı olarak ele alındığı görülmüştür. Veri tabanlarından “Grounded Theory” ile ilgili kaynaklara ulaşılmasına rağmen, spor bilimleri ile ilgili olanlar çok sınırlıdır. Bu alandaki Türkçe literatürün genişletilebilmesi için araştırmacıların gömülü teoriye yönelik ilgilerinin artırılması ve bu alanda çalışmalara teşvik edilmeleri sağlanmalıdır. Bu yüzden spor bilimlerine özgü olan “Grounded Theory” literatürü genişletmek ve konuya olan ilginin artırılması için “Grounded Theory” kullanımını içeren lisansüstü tezler ilk etapta yaklaşımın sindirilmesi ve bilimsel çalışma oluşturmada liderlik edebilir.

ÖNERİLER

Multidisipliner bir alan olan spor bilimleri nitel araştırma uygulamaları açısından uygun zemin hazırlayabilir. Hali hazırda spesifik konularla ilgili ölçek bulunmadığı için, gömülü teori çalışmaları bu alanlara çok kolay bir şekilde entegre edilebilir. Örnek vermek gerekirse; Fifa 2014, Pes 2014 ve Football Manager 2014 gibi dijital spor oyunları gerçeğe dayanan fizik modellemeleri (Mocap=motioncaptureanalyze), teknik-taktik varyasyonu ve oyuncu veri tabanını kullanır. 2008 yılında Everton takımının dünya çapında 370.000 futbolcuyu kapsayan Football Manager veritabanına ulaşım protokolünü imzalaması bunun en büyük örneğidir. Dijital spor oyunlarının gün geçtikçe gerçek yaşam simülasyonuna dönmesi bizler için yeni bir araştırma olanağı sunmaktadır. Dijital spor oyunlarının antrenörlük becerilerine etkisi konseptli bir çalışma gömülü teori yöntemine dayandırılarak yapılabilir. Dijital spor oyunlarını oynayan antrenörlük eğitimi bölümü öğrencileri ya da antrenörlerle yapılacak görüşmeler sonucunda, bu gibi dijital oyunlarda elde edilen teknik-taktik tecrübesi ya da antrenman prosedürlerinin gerçek

hayata geçirilebilmesi araştırmancının temel problemini oluşturabilir. Bu ve benzeri konularda geliştirilmiş bir ölçeği olmayan belirli konuların çalışılmasında gömülü teori yaklaşımı, yeni teoriler üretmek için kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- Bernard, H. R. (2000). *Social research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage, p.178
- Bertaux, D. (1981). From the life-history approach to the transformation of sociological practice. *Biography and Society: The Life History Approach in the Social Sciences*, London: Sage, p.35
- Brown, S. J., Stevens, R. A., Troiano, P. F. & Schneider, M. K. (2002). Exploring complex phenomena: grounded theory in student affairs research. *Journal of College Student Development* (43) no:2
- Campbell, D. T. & Fiske, D. W. (1959). *Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix*. Psychological Bulletin, 56: 81-105.
- Cassel, C. & Symon, G. (2004). *Essential guide to qualitative methods in organizational research*, Thousand Oaks, CA: Sage
- Charmaz, K. (2002). Qualitative interviewing and grounded theory analysis. *Gubrium, J.F. & Holstein, J.A. (Eds.), Handbook of interview research, context and method*. Thousand Oaks, CA: Sage, p.4, 675,694
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: a practical guide through qualitative analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage, p.114
- Chiovitti, R. F. & Piran, N. (2003). Grounded theory research, *Methodological Issues in Nursing Research* (4) 427-435
- Corbin, J. & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: procedures, canons and evaluative criteria. *Qualitative Sociology* 13(1),pp. 3-21
- Creswell, J. (1998). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage, p. 64
- Daymon, C. (2002). *Qualitative research methods in public relations and marketing communication*. London: Routledge.
- Decrop, A. (1999). Triangulation in qualitative tourism research. *Tourism Management* (20), pp. 157-161
- Denzin, N.K. (1970). *The research act: a theoretical introduction to sociological methods*. Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (2010). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage, p.27, 271.
- Glaser, B.G. (1998). *Doing grounded theory: issues and discussions*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report* (8) 597-607
- Guest, G., MacQueen, K., & Namey, E. (2012). *Applied thematic analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage, p.12,15,16
- Holt, N. L. & Tamminen, K. A. (2010a). Improving grounded theory research in sport and exercise psychology: further reflections as a response to Mike Weed. *Psychology of Sport and Exercise* (11-6) 405-413
- Holt, N.L. & Tamminen, K. A. (2010b). Moving forward with grounded theory in sport and exercise psychology. *Psychology of Sport and Exercise* (11-6) 419-422
- Holtlander, L., Duggleby, W., Williams, A. & Wright, K. (2005). The experience of hope for informal care givers of palliative patients. *Journal of Palliative Care*, 21(4), 285-292.
- Jones, M. & Alony, I. (2011). Guiding the use of grounded theory in doctoral studies – an example from the Australian film industry. *International Journal of Doctoral Studies* (6) 96-114
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Mason, M. (2010). Sample size and saturation in PhD studies using qualitative interviews. *Qualitative Social Research* (11) 1-12
- Merriam, S.B.(1988). *Case study research in education. A qualitative approach*. San Francisco: Jossey-Bass. s.172
- Merriam, S.B.(1995) What can you tell from an n of 1?:issues of validity and reliability in qualitative research. *Journal of Life Long Learning* (4) 51-60
- Mil, B. (2007). *Nitel araştırma: neden, nasıl, niçin (Editörler: Yüksel, A., Mil, B. ve Bilim, Y.)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Morse, J.M. (1994). Designing funded qualitative research. *Handbook of qualitative research*, Thousand Oaks, CA: Sage, p.225
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*(3. Edt.). Thousand Oaks, CA: Sage, p.71, 73
- Punch, F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş: nicel ve nitel yaklaşımlar (Çeviren: Bayrak, D., Arslan, B. ve Akyüz, Z.)*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Reswick, J.B. (1994). What constitutes valid research? *Qualitative quantitative research., Journal of Rehabilitation Research* (31) no:2
- Sarantakos, S. (2005). *Social research. hampshire*, Palgrave Macmillan, p.166
- Sim, J.& Sharp, K. (1998). A Critical appraisal of the role of triangulation in nursing research. *International Journal of Nursing Studies* (35) 23-31
- Stephens, D. (2009). *Qualitative researching international setting: a practical guide*. Londra & New York: Routledge, p.14
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: Sage, p. 1, 62, 270-272

- Strauss, A. & Glaser, B. (1967). *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Urquhart, C., Lehmann H. & Myers, M. D. (2010). *Putting the 'theory' back in to grounded theory: guidelines for grounded theory studies in information systems*. Blackwell Publishing Ltd Information Systems Journal 20, 357–381
- Weed, M. (2009). Research quality considerations for grounded theory research in sport & exercise psychology. *Psychology of Sport and Exercise (10-5) 502-510*
- Weed, M. (2010). A quality debate on grounded theory in sport and exercise psychology? a commentary on potential areas for future debate. *Psychology of Sport And Exercise (11-6) 414-418*
- Yazıcıoğlu, A. (2006). *Emekliliğin kadının sosyal yaşamında meydana getirdiği değişmeler üzerine bir grounded theory denemesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Tez No:144240.